

BLUFBOEK

061

W.F. HERMANS
De donkere
kamer van
Damokles

1958

Honderd hoogtepunten
uit de moderne literatuur.
Voor in uw boekenkast,
op recepties en bij vrienden.

Willem
Frederik
Hermans
De donkere
kamer van
Damokles

Bestaat Dorbeck eigenlijk wel? Die befaamde vraag staat nu al bijna vijftig jaar lang open. Sedert de roman *De tranen der acacia's* (1949) en een eerste reeks felle uithalen naar critici (later gebundeld in *Mandarijnen op zwavelzuur*, 1964) genoot Willem Frederik Hermans al een hele tijd de status van beloftevol schrijver toen in 1958 *De donkere kamer van Damokles* verscheen. Hij had er zes jaar aan gewerkt. De reserve van de kritiek voor de nukkige en eigenwijze dwarsligger sloeg in geen tijd om in algehele bewondering en lof. Dat had in niet geringe mate met Dorbeck te maken.

We schrijven 1940. Henri Osewoudt heeft een bescheiden winkeltje met rookwaren met een depot van fotoafdrukken. Vlak na de inval van de Duitsers komt een zekere Dorbeck langs, officier van het Nederlandse leger, met de vraag een rolletje film te ontwikkelen en de foto's op te sturen. Omdat Osewoudt en hij dezelfde gestalte hebben (ze lijken ook op elkaar) vraagt Dorbeck een burgerpak te leen. Van dan af wordt Osewoudt meegesleept in het verzet. Op verzoek van Dorbeck, die hij nog maar nauwelijks te zien krijgt, vermoordt hij zelfs koelbloedig collaborateurs. Vriend en vijand verwarren hem daarbij wel eens met Dorbeck. Bij de bevrijding pakken de Nederlandse instanties Osewoudt tot zijn verbazing op als verrader. Alles wat hij inroept om zich te verantwoorden pleit nu tegen hem. Iedereen die in zijn voordeel zou kunnen getuigen, is dood of onbereikbaar. Van Dorbeck, die hem met een vingerknip zou kun-

nen ontlasten van alle schuld, is geen spoor terug te vinden. Uiteindelijk suggereert een psychiater dat Dorbeck misschien nooit meer dan een hersenschim van hem geweest is, een afsplitsing van zichzelf die zijn schuld moet dragen.

Bestaat Dorbeck eigenlijk wel? In ieder geval sleept Hermans de lezer meesterlijk mee in een situatie waarin de werkelijkheid niet meer van de illusie te onderscheiden is. Het is onmogelijk te zeggen waar of wanneer de misleiding aanzet.

John le Carré, auteur van het beroemde en verfilmde *The spy who came in from the cold* (*Spion aan de muur*), met een spectaculaire onthulling van een illusoire werkelijkheid als clou, liet zich ooit zeer lovend uit over *De donkere kamer van Damokles*. Repliek van Hermans: 'Ik heb de indruk dat hij zijn *Spy* voor een groot deel op mijn boek heeft gebaseerd.' Zo kennen we hem.

In 1962 verfilmde Fons Radema-

kers de roman met als titel *Als twee druppels water*. De onenigheid tussen de auteur (die het eerste scenario schreef) en de cineast (die het afwees als te lang en er zelf een schreef) werd breed uitgesmeerd in de pers. Rademakers bracht Dorbeck na de oorlog nog in beeld. Te weinig dubbelzinnig, vond Hermans. Dorbeck moest evengoed realiteit als een fantasie van Osewoudt kunnen zijn. Het was Hermans echter finaal niet om waarheid of illusie te doen geweest, stelde hij in een lange repliek op Rademakers in het tijdschrift *Podium* in 1963, maar om de onkenbaarheid van de historische werkelijkheid. In vergelijking met die van een natuurkundige is 'de waarheid van de historicus niet veel meer dan een fabel, een mythe of het waansysteem van een paranoïalijder.' Zo hebben we hem altijd gekend. (Jos Borré)

ONLINE

www.standaard.be/blufboek

Watou 2007

© Eric de Mildt

Geert Buelens suggereert in het gedicht 'Uur nul' dat er weinig overblijft van 'wie hier voorbij is'. Je hoort ruis, je vindt 'gruis vermalen tot een grijs tapijt'. Hij luistert aandachtig, maar het orkest zwijgt. 'Zou dat een soort van einde zijn?'

De Amerikaanse kunstenaar en componist John Cage zocht jaren naar een ultiem einde, naar de absolute stilte. Zijn uitvoering van *Compositie 4'33"* (*Tacet*) was een histo-

risch moment in de kunstgeschiedenis. Vierenhalve minuut lang zat een pianist vrijwel roerloos achter een concertvleugel. In Watou zie je een verwijzing naar die act: een piano op zijn kop. De laatste echo wordt opgevangen in een stapel doeken. Een werk dat uitsluitend overeind blijft dankzij zijn optische kracht. In het verlengde van Cages piano plaatsen nog een paar kunstenaars een piano, onder andere

de invloedrijke undergroundcomponist La Monte Young. Daarnaast ligt een bundel stro. Die immense honger naar muziek is blijkbaar niet te stillen. Je zou alles verslinden, zelfs stro.

Curator Gwy Mandelinck bespreekt elke week een gedicht en een beeldend werk van de Poëziezomer van Watou.

UR NUL
GEERT BUELENS

wie hier voorbij is
dan zie
al wat overblijft is ruis
al wat overblijft is gruis vermalen
tot een grijs tapijt
je gooit het puntlood uit en zakt
ermee tot in wat eens schacht vier was
daar rommelt het
niet langer speelt een showorkest ten dans
de hapering lijkt permanent
op hoogspanning gesteld
dat dit blijft duren
zou dat een soort van einde zijn

Uit: Verzeker u: gedichten.
Meulenhoff/Manteau, 2005.

WATOU 2007

WATOU 2007: DRIE EURO KORTING !

Dankzij De Standaard en KBC betaalt u in ruil voor deze bon aan de kassa van De Poëziezomer 6 i.p.v. 9 euro voor uw toegang. De 27ste editie van Watou loopt van 1 juli tot en met 9 september, telkens van 14 tot 19 uur (11 tot 19 uur op zon- en feestdagen). Alle info vindt u op www.poeziezomerswatou.be.

PARTNERS VAN DE POEZIEZOMER De Standaard

